

HENNIE SCHOUTEN

EENVOUDIGE MUZIEKLEER

BEWERKT DOOR:
LIESBETH HARTING & ROGER LEPPERS

De bekende methode aangepast aan deze tijd

Hennie Schouten

EENVOUDIGE MUZIEKLEER

Bewerking:
Liesbeth Harting
en Roger Leppers

Tiende, herziene druk

STRENGHOLT
UNITED MEDIA

Copyright © 1929, 2009: M.U. Schouten-Glass, Liesbeth Harting, Roger Leppers
Copyright © voor de tiende, herziene druk, juni 2009: Strengholt United Media BV
Omslagontwerp: De Ontwerpunie, Huizen
Zetwerk: V3-Services, Baarn
Druk: FINIDR, s.r.o., Český Těšín, Tsjechië

ISBN 978 90 4940 044 6
E-ISBN 978 90 4940 104 7
NUR 667

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Strengholt United Media BV.

Een uitgave van:

Strengholt United Media BV
Hofstede 'Oud-Bussem'
Flevolaan 41
1411 KC Naarden
Tel.: +31 (0)35 69 58 411
Fax.: +31 (0)35 69 58 440
E-mail: unitedmedia@strengholt.nl
www.strengholt.nl

Inhoud

WOORD VOORAF	9
1 TONEN EN NOTEN	11
Noten buiten de balk	13
Opgaven	14
2 WAARDE VAN DE NOTEN	15
Verlenging van notenwaarden	17
Rusten	18
Triool	18
Opgaven	19
3 MAAT	20
Het tellen van maten	21
Enkelvoudige en samengestelde maatsoorten	23
Opgaven	25
4 KRUISEN, MOLLEN EN HERSTELLINGSTEKENS	27
Opgaven	29
5 NOTEN MET HULPLIJNTJES	33
Octaafteken en dubbeloctaafteken	34
Opgave	35
6 TOONLADDERS	36
Diatonische toonladders	36
De grote-tertstonladder	37
Opgaven	41
7 TOONLADDERS - DE KLEINE-TERTSTOONLADDER	42
Afgeleide kleine-tertstonladders	43
Opgaven	44
8 INTERVALLEN	46
Overzicht van de verschillende intervallen	48
Consonerende en dissonerende intervallen	49
Opgaven	50
9 TEMPO	51

INHOUD

10	DYNAMISCHE TEKENS	53
11	AKKOORDEN	54
	Drieklanken	54
	– <i>Omkeringen van drieklanken</i>	56
	Septimeakkoorden	56
	– <i>Omkeringen van septimeakkoorden</i>	57
	Verschillende schrijfwijzen van akkoorden	58
	Opgaven	59
12	AFKORTINGEN IN HET NOTENSCHRIFT	60
13	FRASERING EN ARTICULATIE	64
	Frasering	64
	Articulatie	65
	Willekeurige veranderingen van de notenwaarden	66
14	MELODISCHE VERSIERINGEN	69
	Aanslaande versieringen	69
	Naslaande versieringen	73
	Verbindende versieringen	73
	Vervangende versieringen	74
15	NOTATIE	79
16	DE G-, F- EN C-SLEUTEL	81
	Opgave	82
17	MELODIE	83
	Verschillende typen melodieën	83
	Motief	84
	Thema	86
18	METRUM EN RITME	87
	– <i>Metrum</i>	87
	– <i>Regelmatige maatsoorten</i>	87
	– <i>Onregelmatige maatsoorten</i>	88
	– <i>Maatwisseling</i>	90
	– <i>Hemiool</i>	90
	– <i>Polymetriek</i>	91
	– <i>Maatverschuiving</i>	91

Ritme	92	
– Antimetrische figuren	93	
– Complementair ritme	95	
– Polyritmiek	96	
Opgaven	97	
19 HARMONIE	98	
Oplossing van akkoorden	99	
Cadensen	100	
Modulatie	101	
Versieringstonen en versieringsakkoorden	102	
Opgaven	104	
20 TOONLADDERS EN TOONREEKSEN	105	
Pentatoniek	105	
– De bluestoonladder	106	
Hexatoniek	106	
– De hele-toonladder	106	
Heptatoniek	107	
– De molldurtoonladder	107	
– De zigeunertoonladder	108	
Kerktoonladders	108	
Octotoniek	110	
Chromatiek	110	
Andere reeksen, twaalftoonstechniek, vierde, zesde en twaalfde tonen	111	
Toonladders en toonreeksen	112	
21 DYNAMIEK	115	
Contrastdynamiek	115	
Overgangsdynamiek	116	
22 GEALTEREERDE EN UITGEBREIDE AKKOORDEN	117	
De gealtereerde akkoorden	117	
Oplossing van gealtereerde akkoorden	120	
Uitgebreide akkoorden	120	
– Het noneakkoord	120	
– Undecime en tredecime als akkoorduitbreidingen	121	
Toegevoegde kleurings-tonen	121	
Laddereigen toevoegingen of uitbreidingen en alteraties	122	
Andere meerklanken	122	

INHOUD

23	HOMOFONE EN POLYFONE MUZIEK	123
	Kenmerken van polyfone muziek	124
24	GELUIDSLEER	127
	Natuurtonen	129
	Klankkleur	130
25	ZANGSTEMMEN	131
	Vrouwen-, mannen- en kinderstemmen	131
	Registers	132
	Koren	133
26	INSTRUMENTEN	134
	Snaarinstrumenten	135
	– <i>Strijkinstrumenten</i>	135
	– <i>Tokkelinstrumenten</i>	137
	– <i>Snaarinstrumenten met een klavier</i>	138
	Blaasinstrumenten	140
	– <i>Houten blaasinstrumenten</i>	141
	– <i>Koperen blaasinstrumenten</i>	146
	– <i>Blaasinstrumenten met een of meer klavieren</i>	149
	Slaginstrumenten	151
	– <i>Membranofonen met herkenbare toonhoogte</i>	151
	– <i>Membranofonen zonder herkenbare toonhoogte</i>	152
	– <i>Idiofonen met herkenbare toonhoogte</i>	153
	– <i>Idiofonen zonder herkenbare toonhoogte</i>	155
	Geruisinstrumenten	156
	Elektrische en elektronische instrumenten	157
	– <i>Elektrische instrumenten</i>	157
	– <i>Elektronische instrumenten</i>	158
	Instrumenten uit andere culturen	161
27	ORKESTEN	162
	Dirigent en partituur	163
APPENDIX		165
	Muziektermen	165
	– <i>Italiaans</i>	165
	– <i>Frans</i>	167
	– <i>Duits</i>	167
	– <i>Engels</i>	167

BUITENLANDSE NAMEN VAN INSTRUMENTEN	168
BUITENLANDSE NAMEN VAN NOTEN EN RUSTEN	170
BUITENLANDSE NAMEN VAN CHROMATISCHE TEKENS	171
AKKOORDSYMBOLLEN	171
TREFWOORDENREGISTER	173

Andere muziekuitgaven

Muziekleer in theorie en praktijk, 7^e druk

Auteur: Hennie Schouten

Het vervolg op *Eenvoudige muziekleer*

ISBN 978 90 4940 042 2

Prijs: € 19,95

Harmonieleer, 11^e druk

Auteur: Hennie Schouten

Heldere en bondige uiteenzetting van de theorie

ISBN 978 90 4940 043 9

Prijs: € 14,95

Professioneel zingen voor iedereen

Alles over pop- en jazz-zangtechniek, studeren, optredens en audities

Auteur: Ineke van Doorn

ISBN 978 90 4940 035 4

Prijs: € 39,95

Woord vooraf

Eenvoudige Muziekleer van Hennie Schouten is al meer dan tachtig jaar een bekend begrip in het Nederlandse muziekonderwijs.

Sinds de eerste druk in 1929 is er in 1991 een grondige herziening gepleegd door Liesbeth Harting en Roger Leppers. Hierbij werden de oorspronkelijke twee delen samengevoegd tot één deel en aangepast aan de moderne inzichten in het muziekonderwijs.

De inhoud en structuur werden ingrijpend veranderd en waar nodig werden hoofdstukken samengevoegd. Enkele klassieke muziekvoorbeelden werden vervangen door modernere fragmenten. De opgaven werden meer toegespitst op vaardigheden die nodig zijn voor de dagelijkse muziekpraktijk.

Er werden enkele nieuwe hoofdstukken toegevoegd en het hoofdstuk Instrumenten werd uitgebreid met een paragraaf over elektrische en elektronische instrumenten. Een van de toegevoegde aanhangsels bevat een, voor de tegenwoordige musicus onontbeerlijk, overzicht van akkoordsymbolen.

Het plaatsen van belangrijke begrippen in de marge en een trefwoordenregister maakten het boek overzichtelijker.

In de huidige vernieuwde uitgave van *Eenvoudige Muziekleer* hebben wij de hoofdstukken over toonladders en instrumenten uitgebreid. De beschrijving van de kerktoonarden werd ingekort en in het hoofdstuk 'toonladders en toonreeksen' ondergebracht. Tevens werd het aantal opgaven uitgedund.

Wij menen dat dit boek in zijn aangepaste vorm ook na tachtig jaar nog steeds actueel is. Het blijft een standaardwerk voor zowel de beginnende als de gevorderde muziekbeoefenaar.

*Liesbeth Harting
Roger Leppers*

1. Tonen en noten

Als we een liedje zingen zoals b.v. ‘Altijd is Kortjakje ziek’, zingen we ‘Altijd’ nogal laag, ‘is Kort...’ een stuk hoger, en ‘...jakje’ nóg iets hoger: we zingen tonen van verschillende

toonhoogte

hoogte. In alle muziekstukken komen tonen van verschillende hoogte voor. We benoemen de tonen met de eerste zeven letters van het alfabet, dus a b c d e f g. Na de g beginnen we weer opnieuw vanaf a. Een reeks van acht opeenvolgende tonen

toonladder

die begint en eindigt op dezelfde letter noemen we een *toonladder*, b.v. a b c e f g a. Het verschil tussen de eerste en de tweede a noemen we een *octaaf*: de tweede a lijkt hetzelfde te klinken als de eerste, alleen eenmaal zo hoog. De toonladder c d e f g a b c klinkt als het bekende rijtje do re mi fa so la ti do.

octaaf

Het is belangrijk om de toonladder van c vlot op te kunnen zeggen en zingen, zowel van beneden naar boven als omgekeerd.

noot

Om tonen op te schrijven gebruiken we noten. Het woord *noot* heeft te maken met *noteren* – *notitie* en geeft aan hoe we het opschrijven, terwijl met een *toon* de klank wordt bedoeld die we horen als een noot gespeeld of gezongen wordt.

toon

notenbalk

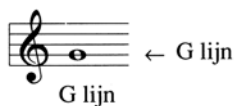
We schrijven de noten op een vijflijnige *notenbalk*. Hoe hoger een noot op de notenbalk staat, hoe hoger hij klinkt. De noten kunnen ‘op de lijn’ of ‘tussen de lijnen’ liggen. ‘Op een lijn’ wil zeggen dat de noot half boven, half onder de lijn ligt. ‘Tussen de lijnen’ wil zeggen dat de noot boven en onder een lijn raakt.

We tellen de lijnen van de notenbalk van beneden naar boven. lage noot op de lijn hoge noot tussen de lijnen

lage noot op de lijn   hoge noot tussen de lijnen

sleutel Welke noot wáár op de notenbalk ligt wordt bepaald door een *sleutel* vóór aan de balk. Zo is er de *G-sleutel* die aangeeft op welke lijn de g ligt, de *F-sleutel* die aangeeft op welke lijn de f ligt, en de *C-sleutel* die aangeeft op welke lijn de c ligt. Het meest gebruikt zijn de F-sleutel en de G-sleutel.

De G-sleutel wordt gebruikt om de hogere tonen op te kunnen schrijven terwijl de F-sleutel wordt gebruikt om de lagere tonen te noteren.

Als we in de G-sleutel lezen ziet de toonladder van c er als volgt uit:

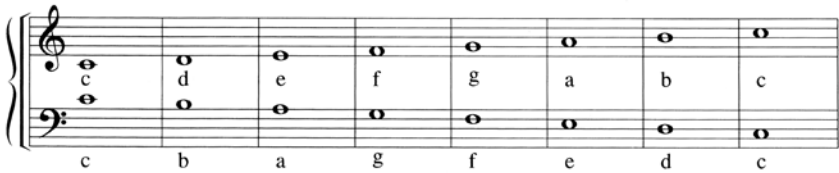

Als we in de F-sleutel lezen ziet de toonladder er als volgt uit. Deze klinkt een octaaf lager dan die in de G-sleutel.

systeem

Omdat op de piano en andere toetsinstrumenten vaak veel tonen tegelijk worden gespeeld en bovendien de omvang zeer groot is (van heel laag tot heel hoog) worden partijen voor deze instrumenten op twee balken onder elkaar genoteerd. De onderste heeft de F-sleutel, de bovenste de G-sleutel. Zo'n geheel van twee (of meer) notenbalken noemt men een *systeem*. Deze balken worden gekoppeld door een doorlopende lijn, een haak of een accolade, wat wil zeggen: 'deze notenbalken horen bij elkaar'.

Ook wanneer een stuk geschreven is voor verschillende stemmen, zoals een koor- of orkestwerk, wordt gebruik gemaakt van een systeem van meerdere notenbalken onder elkaar.

Noten buiten de balk

In bovenstaand systeem zien we dat er één gemeenschappelijke noot is, de c, die tussen beide balken in ligt. Dit is op de piano de *centrale c*. Deze ligt ongeveer in het midden van het piano-toetsenbord. Ook zien we dat er door de centrale c een lijntje staat. Dit heet een *hulplijntje*. We kunnen de notenbalk zowel aan de onderkant als aan de bovenkant uitbreiden d.m.v. hulplijntjes.

